

יום למידה בין גיוון והכלה לשותפות והשתנות

בנושא יחסי יהודים-ת-פלסטינים.ות בקמפוסים האקדמיים

תאריך: 21.7.2025

מיקום: בית הספר לשלום, נווה שלום

קהל יעד

סגל אקדמי ומינהלי העוסק בגיוון, הכלה ויחסי יהודים-פלסטינים בקמפוס. לרבות רכזי.ות גיוון, דיקנאט סטודנטים.ות, מרצים.ות, אנשי ונשות הוראה המעורבים בתהליכי דיאלוג.

עקרונות מארגנים

- שילוב בין למידה תיאורטית לחוויה קבוצתית
- עבודה בקבוצות חד-לאומיות ודו-לאומיות
- התמקדות במציאות הפוליטית והשפעתה על השדה האקדמי
- חשיפה למודלים של עבודה עם מורכבויות בין-זהותיות

סקירה כללית של היום

יום הלמידה שנערך ב-21.7.2025 בבית הספר לשלום עסק בשאלת השותפות היהודית-פלסטינית באקדמיה בזמנים של קונפליקט. ביום הלמידה השתתפו 19 אנשי ונשות סגל אקדמי ומינהלי, 12 יהודים.ות ו-7 פלסטינים.ות, שהגיעו מ-11 מוסדות: מכללת ספיר, מכללת קיי, מכללת אחוה, עמל יזרעאל, אוניברסיטת חיפה, האוניברסיטה העברית, מכללת דוד ילון, מכללת בית ברל, מכון ויצמן, המרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט והמרכז האקדמי רופין.

היום שילב למידה תיאורטית, שיח עומק ונסיון של דיאלוג קבוצתי, ונגע בסוגיות של ביטחון, שייכות, זהות פוליטית ומבנה מוסדי. המשתתפים חוו את המפגש כמשמעותי ברמה רגשית, מקצועית ופוליטית. ההמלצות שגובשו קוראות להמשך פיתוח של מרחבים כאלה, תוך מעבר מהכלה לשותפות פעילה. היום עורר תקווה, חיידד פערים, וחיבר בין משתתפים סביב אחריות מוסרית ומקצועית ליצירת שינוי באקדמיה הישראלית.

פתיחה והקשר

בשנים האחרונות חלו שינויים במבנה המימון וההנחיה של תחום הגיוון וההכלה באקדמיה, לרבות העברת האחריות לגורמי ניהול והטמעת מדדים כמותיים. תהליכים אלה משפיעים על אופייה של העשייה החינוכית בקמפוסים, ומתקיימים במקביל להעמקה של המורכבות ביחסי יהודים-פלסטינים במוסדות להשכלה גבוהה בקרב סטודנטים, סגל והנהלה כאחד.

היום לא נועד רק לעסוק בייצוג, גיוון או הכלה, אלא לשאול שאלה עמוקה יותר: איזו שותפות יהודית-פלסטינית אפשרית כיום בתוך המרחב האקדמי? ואיזו השתנות אישית, מוסדית ופוליטית נדרשת כדי לאפשר אותה?

תפיסה זו מחייבת להרחיב את גבולות הדמיון המוסדי, לא רק לנהל קונפליקט, אלא להכיר בו, לדבר אותו, ולהפוך את הקמפוס ממרחב נייטרלי למרחב שמזמין פעולה, ביקורת ואחריות.

גישה זו עולה בקנה אחד עם הרוח של נייר העמדה של פרופ' תמר הגר מטעם ארגון קדאיא (יולי 2025), הרואה באקדמיה זירה חינוכית ייחודית לפיתוח שיח אמיץ דווקא בעתות משבר. נייר העמדה מבקר את הגישה הממסדית הרווחת, המבקשת להסדיר שיח באמצעות כללים נוקשים של מה מותר להגיד ומה לא (לדוגמה "שיטת הרמזור") ומציע במקומה מרחב פתוח שמאפשר שיחה אותנטית גם על נושאים כואבים שאין עליהם הסכמה.

עיקרי התכנים והמפגשים

הרצאת אורחת - פרופ' תרזה קולומה בק

פרופ' תרזה קולומה בק, סוציולוגית מאוניברסיטת הלמוט שמידט בהמבורג, הציגה מחקר השוואתי שבחן כיצד אירועי 7 באוקטובר והשלכותיהם השפיעו על תחושת הביטחון בקמפוסים בגרמניה ובישראל.

היא הבחינה בין שתי תפיסות של ביטחון באקדמיה:

- ביטחון כרוטינה: יציבות, שקט, היעדר הפרעה לסדר היום.
- ביטחון כהבעה עצמית: מרחב שבו ניתן לדבר, לשאול, להביע זהות גם במחיר אי־נוחות.

תרזה טענה שהצורך ברוטינה עלול להוביל לדיכוי הביטוי של קבוצות מוחלשות. היא הדגישה שמדיניות מוסדית המבקשת "איזון" או "נייטרליות" לעיתים משכפלת את חוסר השוויון הקיים. המסקנה שלה: יש להעדיף מדיניות של דאגה (care) על פני מדיניות של שליטה (security).

שיחה על יוזמת "עזה בעברית" - ד"ר תאופיק דעאדלה

הוצגה יוזמת "עזה בעברית" - סדרת מפגשים ציבוריים באוניברסיטה העברית, ביוזמת סטודנטים ומרצים, אשר ביקשה להנכיח את המחיר האנושי של המלחמה במרחב הקמפוס. היוזמה עוררה דיון עמוק על תפקיד האקדמיה בזמני משבר: האם עליה לשתוק? להגיב? לאפשר ביטוי של כאב ותקווה?

קישור למאמר: על אקדמיה ואקטיביזם - שנה ליוזמת "עזה בעברית"

קבוצות דיאלוג - עיבוד חוויות ושאלות של זהות ושותפות

בקבוצות החד־לאומיות:

- **המשתתפים הפלסטינים** תיארו תחושת כאב, כעס וייאוש, ניכור מהמרחב האקדמי, פחד מהבעת עמדה פוליטית, ודילמה בין הזהות הפלסטינית והמצפון שמחייבים מחאה לבין התפקיד הפורמלי הדורש ממלכתיות או לפחות "שקט תעשייתי".
- **המשתתפים היהודים** הביעו תחושת בלבול, רצון להבין, ופיצול פנימי בין נאמנות משפחתית (למשל כהורים לחיילים) לבין המוסריות הדורשת השתתפות בשיח ביקורתי.

בקבוצה הדו־לאומית:

- נוצרו רגעים של חיבור דרך שיתוף אותנטי, אך גם מתחים סביב שאלות של היררכיה, שפה וייצוג. עלתה שאלה מרכזית: האם ניתן לבנות שותפות פוליטית בתוך מרחב שבו הזהויות עצמן מצויות בסכסוך? מה נדרש כדי להפוך שיח בין זהויות, לשיח של שותפות?
- נרשמה גם השפעה רגשית חיובית מהנוכחות של יהודים דתיים דוברי ערבית, שנחוותה בעיני חלק מהמשתתפים הפלסטינים כמנחמת ומפתיעה.

המלצות להמשך

1. קידום תוכניות עומק לשותפות יהודית-פלסטינית באקדמיה
2. פיתוח הכשרות לסגל אקדמי ומינהלי להתמודדות עם קונפליקט פוליטי
3. יצירת קורסים בין־מוסדיים בנושא זהות, שייכות ודיאלוג
4. חיזוק השיח הפומבי האקדמי דרך יוזמות מבוססות קהילה
5. עידוד מדיניות מוסדית של דאגה ואחריות, במקום ניהול שקט של סכסוכים

סיכום

יום הלמידה היה ניסיון נדיר ונחוץ ליצירת מרחב אקדמי בין־זהותי, שבו יהודים ופלסטינים יכולים לשהות יחד לא מתוך הסכמה, אלא מתוך מחויבות לשותפות זהירה בתנאים של סכסוך. במקום להסתפק בהגדרות מוסדיות של "גיוון" או "ניטרליות", המשתתפים נדרשו להתמודד עם השאלה: מה המשמעות של שותפות אקדמית בזמן של סכסוך?

היום ייצר מרחב שבו ניתן היה להישיר מבט למציאות, מבלי להתפרק. הוא הציע אפשרות להכיר בכך ששיח פוליטי אינו סתירה לאקדמיה, אלא תנאי לקיומה החינוכי והמוסרי. בין השורות עלו תובנות חשובות: ההכלה אינה מספיקה כאשר צד אחד נדרש להתכווץ כדי להתקבל, ושותפות דורשת השתנות הדדית ולא רק הגמשה. דווקא בזמנים של שתיקה ממוסדת, האחריות לשיח אמיתי נופלת על יחידים, קבוצות וחברות.

משוב מהמשתתפים.ות

מהמשובים שנאספו בסיום יום הלמידה עולה כי עבור רבים מהמשתתפים זה היה אירוע משמעותי, הן מבחינה מקצועית והן ברמה האישית והרגשית. למעלה מ־90% מהמשיבים הביעו עניין בהשתתפות ביוזמות המשך, וציינו את חשיבות קיומו של מרחב כזה לקידום אחריות מוסדית וליצירת שינוי עומק באקדמיה.

" התמימות משכה אותי להגיע, והבושה כמעט גרמה לי להישאר בחוץ."

" אנחנו זקוקים למקום שבו אפשר להרגיש בטוחים לדבר, בלי לוותר על החלקים הכי אמיתיים שלנו."

" היום הזה אפשר לי לראות את עצמי לא רק כחלק מהמערכת – אלא גם כמי שיכולה להשפיע עליה."

" לא היו כאן סיסמאות – היה כאן אומץ. סוף־סוף דיברנו על מה שכולם שותקים עליו."

" ביום הזה סוף סוף יכולתי לשים את הפחד בצד ולדבר כמו שאני."